

Гулян Амest Давидівна,
студентка юридичного факультету, групи ЮД-644
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
Карпенко Роман Валерійович,
викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

СПІЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ПОДРУЖЖЯ : ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Право власності є одним із найбільш вагомих у цивільному праві. Слід зауважити, що досить часто буває, коли одне й те саме майно може належати на праві власності декільком особам (співвласникам). У цьому разі, виникає право спільної власності як право двох або більше осіб за спільною згодою володіти, користуватися та розпоряджатися належним їм майном, що становить єдине ціле. Найбільш поширеним випадком виникнення спільної сумісної власності є безумовно, спільна власність подружжя.

Майнові відносини між подружжям врегульовані на сьогодні переважно Сімейним кодексом України, введеним в дію 1 січня 2004 р. (з наступними змінами). У окремих випадках можливе також субсидіарне застосування норм цивільного законодавства, що визначають, наприклад, умови дійсності правочинів, які укладаються між подружжям.

У повсякденному житті все частіше виникають питання, пов'язані з визначенням та реалізацією права власності подружжя, що й обумовлює актуальність цієї теми для висвітлення.

Взагалі, принцип спільності майна подружжя закріплювався ще в Сімейному кодексі УРСР 1926 р. Тому є підстави говорити про те, що цей принцип є випробуваний практичним досвідом і, з огляду на це, найбільш прийнятним для регулювання подібних відносин [1, с. 32].

Сьогодні, право спільної сумісної власності подружжя регулюється главою 8 розділу II СК України [2]. Взагалі, Сімейним кодексом встановлено принцип спільності придбаного в період шлюбу майна (за винятками, прямо встановленими законом). Згідно ст. 60 цього Кодексу встановлюється, що майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини самостійного заробітку (доходу).

Варто зазначити, що в новому СК хоча і збережено презумпцію спільності майна, але закладено дещо інший підхід до співвідношення спільної та роздільної власності подружжя. Сімейним кодексом України право спільної сумісної власності поширюється також на майно жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою [3, с. 164].

Режим спільності майна подружжя означає, що: – майно, набуте подружжям за час шлюбу, вважається спільним, якщо інше не встановлено домовленістю сторін; – подружжя має рівні права щодо майна, що належить йому на праві спільної сумісної власності; – майно належить подружжю без визначення часток кожного з них у праві власності; – права подружжя на майно визнаються рівними незалежно від того, що один із них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу); – до того часу, поки не буде доведено протилежне, вважається, що кожен із подружжя, хто здійснює правочини щодо розпорядження спільним майном, діє в інтересах подружжя [4, с. 76; 5, с. 211].

Тобто чинне законодавство закріплює традиційний підхід до майнових відносин подружжя: усе, що було нажите разом, є спільним. Такий режим спільної власності називають законним, оскільки він діє у силу закону в усіх випадках, якщо не встановлено договірний режим, за яким належність майна кожному з подружжя визначається укладеним ними договором.

Розкриваючи спільну власність подружжя, слід звернути увагу й правові засади поділу спільного майна подружжя. Так, загальна ідея поділу майна полягає у припиненні режиму спільності й виникненні на його основі режиму роздільності майна. Кожен із подружжя після поділу майна стає власником тієї чи іншої речі або сукупності речей і не пов'язує свої дії щодо володіння, користування та розпорядження майном з іншим із подружжя.

Поділ спільного майна подружжя може бути здійснено під час існування шлюбу, у процесі його розірвання, а також після розірвання шлюбу. Відповідно до ч. 1 ст. 69 СК дружина і чоловік мають право на поділ майна, що належить їм на праві спільної сумісної власності, незалежно від розірвання шлюбу [6, с. 29].

Поділ майна подружжя може бути здійснено у добровільному або судовому порядку. Добровільний порядок застосовується, якщо подружжя домовилося щодо визначення часток кожного з них у праві на майно, а також дійшло згоди щодо конкретного поділу майна відповідно до цих часток. Сімейне законодавство встановлює спеціальну форму лише для договору про поділ нерухомого майна подружжя. Відповідно до ч. 2 ст. 69 СК договір про поділ жилого будинку, квартири, іншого нерухомого майна має бути нотаріально посвідчений. ЦК України передбачає також державну реєстрацію прав на нерухомість та правочинів із нерухомістю (ст.182 ЦК), які поширюються також на правочини за участю подружжя [7, с. 138]. Стосовно форми договору про поділ майна подружжя, об'єктом якого є рухомі речі, в сімейному законодавстві немає спеціальних вимог. Це означає, що при з'ясуванні форми цього договору (усна, проста письмова) необхідно керуватися загальними правилами щодо форми правочину, які передбачені Цивільним кодексом України (статті 205—208 ЦК) [8].

Слід зауважити, що поділ майна подружжя здійснюється в два етапи: по-перше, суд визначає розмір часток чоловіка та жінки в праві на майно, і, по-друге, здійснює поділ майна відповідно до встановлених часток. При визначенні розміру часток кожного з подружжя суд виходить з того, що відповідно до законодавства частки майна дружини та чоловіка є рівними (ч. 1 ст. 70 СК). Це правило не змінюється і в тому разі, якщо один із подружжя не мав з поважних причин (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу) (ч. 1 ст. 60 СК).

Після визначення судом частки кожного з подружжя в праві на майно здійснюється другий етап — безпосередній поділ майна подружжя відповідно до цих часток, які належать кожному з них. Законодавство передбачає певні способи поділу майна подружжя. По-перше, відповідно до ст. 71 СК суд може винести рішення щодо поділу майна в натурі. Такий спосіб застосовується щодо подільних речей, тобто речей, які можна поділити без втрати їх цільового призначення (ст. 183 ЦК). По-друге, суд може прийняти рішення про присудження майна одному з подружжя з покладенням на нього обов'язку надати другому з подружжя компенсацію замість його частки у праві спільної сумісної власності (частини 2, 4, 5 ст. 71 СК) [2].

Новий СК вперше визначає правовий режим майна осіб, які знаходяться у фактичних шлюбних відносинах, тобто проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу (ст. 74 СК). Майно, набуте цими особами під час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності і на нього поширюються положення глави 8 СК.

Таким чином, чинним законодавством встановлено принцип спільності придбаного в період шлюбу майна (за винятками, прямо встановленим законом). Згідно ст. 60 Кодексу СК встановлюється, що майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини самостійного заробітку. До того ж, праву спільної сумісної власності подружжя властиві такі основні ознаки: – спільна сумісна власність подружжя виникає лише у зареєстрованому шлюбі та під час ведення подружжям спільного господарства; – існує презумпція дії режиму спільної сумісної власності щодо майна подружжя, набутого ним за час шлюбу; – дружина та чоловік мають рівні права відносно майна, що належить їм на праві спільної сумісної власності; – майно належить подружжю без визначення часток кожного з них у праві власності тощо.

Разом з тим, незалежно від наявності шлюбу, кожен з подружжя може мати майно, яке належить на праві власності йому особисто. Сімейний кодекс таке майно називає особистою приватною власністю подружжя (гл. 7 СКУ). Важливо додати, що поділ спільного майна здійснюється добровільно шляхом укладення подружжям відповідної цивільно-правової угоди, у тому числі з нотаріальним посвідченням, або у судовому порядку на вимогу одного з подружжя чи на вимогу інших осіб у зв'язку із зверненням щодо стягнення на їх майно (ст. 73 СК).

Отже, в цілому питання спільної сумісної власності знайшло своє нормативно-правове регулювання в чинному законодавстві.

Бібліографічні посилання:

1. Безсмертна Н. Власність подружжя: проблеми правового регулювання та практики застосування / Н. Безсмертна // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2012. – Вип. 74-76. – С. 32-37.

2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 21-25. — Ст. 135.
3. Бажанова В. О. Право власності подружжя як різновид права спільної сумісної власності / В. О. Бажанова // Наше право. — 2014. — № 4. — С. 162-166.
4. Сімейне право України : підручник / Л.М.Баранова, В.І.Борисова, І.В.Жилінкова та ін. ; за заг. ред. В.І.Борисової та І.В.Жилінкової. — 2-е вид., перероб. і допов. — К. : Юрінком Інтер, 2009. — 288 с.
5. Цивільне та сімейне право : підручник / Харитонов Є.О., Голубєва Н.Ю., ред. — К. : Правова єдність, 2009. — 968 с.
6. Кобзєва Т. А. Сімейне право України : навчальний посібник / Т. А. Кобзєва, В. С. Шапіро. — Суми : Сумський державний університет, 2015. — 90 с.
7. Тичковська О.В. Правовий режим спільної власності подружжя / О. В. Тичковська // Молодий вчений. — № 1. — 2017. — С. 138-143..
8. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року (в ред. від 02 листопада 2016 р.) // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40. — Ст. 356.

Дегтяренко Олег Віталійович,
страховий агент «Страхової групи ТАС»
Карпенко Роман Валерійович,
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ: СУТНІСНИЙ АСПЕКТ

Історичний досвід розвитку інституту страхування засвідчує той факт, що людство завжди намагалось захистити себе від несприятливих подій та негараздів. Сьогодні страхування є невід'ємним атрибутом розвитку цивілізованого суспільства, не винятком є й Україна, де рівень страхових відносин перебуває на стадії розвитку. Необхідність підвищення ролі страховиків в економіці, як надавачів послуг страхового захисту, неможливе без належної правової регламентації та розуміння економічної сутності самої інституції страхової організації.

Відповідно до Закону України «Про страхування» Розділ I ст. 2, «страховиками, які мають право здійснювати страхову діяльність на території України, є: фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України «Про господарські товариства», з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно бути не менше трьох, та інших особливостей, передбачених Законом України «Про страхування», а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності» [1]. Предметом безпосередньої діяльності страховика може бути лише страхування, перестраховання і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням. В той же час наголошується, що страховики, які здійснюють страхування життя, можуть надавати кредити страхувальникам, які уклали договори страхування життя. Порядок, умови видачі та розміри кредитів і порядок формування резерву для покриття можливих втрат встановлюються Уповноваженим органом за погодженням з НБУ Закон України «Про страхування» Розділ I ст. 2. [1]. У Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» Розділ I ст. 1 подано тлумачення терміну «фінансова установа» – юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку». Варто зауважити, що серед переліку фінансових установ зазначено страхові компанії [2]. В окремих випадках страховиками визнаються державні організації, які створені і діють відповідно до Закону України «Про страхування». У цьому разі використання слів «державна», «національна» або похідних від них у назві страховика дозволяється лише за умови, що єдиним власником такого страховика є держава [1]. Термін «страховик» зустрічаємо у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3], у Повітряному кодексі